

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2023

Tom Adam Nádvořník

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Rozdělení sítí: Autoetnografie amatérského volejbalu v Pardubicích

Bakalářská práce

2023

Tom Adam Nádvorník

Prohlášení autora

Práci s názvem *Rozdělení síti: Autoetnografie amatérského volejbalu v Pardubicích* jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

Tato práce se skládá z audiovizuální a textové části

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své práce Mgr. Milanu Durňákovi, Ph.D. za cenné rady a nápady. Všem mým učitelům za jejich racionální přístup k výuce a znalostem, které mi poskytli.

Zároveň bych chtěl poděkovat své matce Mgr. Petře Nádvorníkové za to že mě vychovala k lásce ke knihám.

Mé přítelkyni Veronice za to, že mě podporovala po dobu studia.

A mému dědovi PaedDr. Mgr. Milanu Stehlíkovi, který mi je celoživotním vzorem a inspirací.

Název

Rozdělení sítí: Autoetnografie amatérského volejbalu v Pardubicích

Anotace

Tato vizuálně-antropologická autoetnografie se zabývá vnitřním světem a sociálními interakcemi v rámci amatérského volejbalového týmu. Autor používá kombinaci etnografického výzkumu a interpretace formou vizuálních médií k prozkoumání a zobrazení každodenního života hráčů, jejich motivací, emocí a vztahů na hřišti i mimo něj. V rámci autoetnografického přístupu autor využívá svých vlastních zkušeností a členství v amatérském volejbalovém týmu, jako základ pro reflexi a analýzu. Cílem této výzkumné studie je nejen popsat a analyzovat konkrétní aspekty amatérského volejbalu, ale také porozumět symbolickému významu a současné situaci tohoto sportu z perspektivy antropologie sportu. V práci jsou využity primárně kvalitativní metody, jako je zúčastněné pozorování, rozhovory a etnografické filmování.

Klíčová slova

volejbal, sport, autoetnografie, antropologie sportu,

Title

Divided by Net: Autoethnography of Amateur Volleyball in Pardubice

Annotation

This visually anthropological autoethnography examines the inner world and social interactions within an amateur volleyball team. The author utilizes a combination of ethnographic research and visual media interpretation to explore and portray the players' everyday lives, motivations, emotions, and relationships both on and off the court. Within the autoethnographic approach, the author draws upon their own experiences and membership in the amateur volleyball team as a basis for reflection and analysis. The goal of this research study is not only to describe and analyze specific aspects of amateur volleyball but also to understand the symbolic meaning and current state of this sport from the perspective of sports anthropology. The work primarily employs qualitative methods such as participant observation, interviews, and ethnographic filmmaking.

Key words

volleyball, sport, autoethnography, anthropology of sport,

Obsah

Úvod.....	10-11
1 Metodologie.....	12-13
1. 1 Etnografický film.....	13-15
1. 2 Antropologie sportu.....	16-17
2 „Amatérský“ volejbal.....	18-21
2. 1 Amatérský x profesionální.....	21-23
3 Symbolika.....	24-26
3. 1 Tabu.....	27-29
4 Závěr.....	30
5 Seznam použitých zdrojů.....	31-33

Úvod

„Volejbal je pohybová činnost orientovaná na kultivaci lidské osobnosti. Vedle tělesné a biologické stránky je kultivována i stránka duchovní a u volejbalu zvláště výrazně i komplex společenských vztahů“ (Kaplan 1999: 7).

„Volejbalové dovednosti jsou dovednosti otevřené. Jsou charakterizovány nepředvídatelným, proměnlivým prostředím“ (Haník 2008: 15).

Jsem volejbalista. Proto jsem se rozhodl zabývat zkoumáním problematiky v oblasti sportu. Dříve jsem byl profesionálním volejbalistou. Také jsem profesionálně hrál stolní tenis a závodně plaval. Nyní se věnuji amatérskému volejbalu už 8 rokem a hraji v týmu s názvem Sem tam smeč. Proto si myslím, že můj etnografický výzkum může poskytnout svým způsobem unikátní a převážně emický pohled z prostředí nejen jednoho týmu, ale větší komunity volejbalistů. Pro svůj výzkum jsem se zaměřil na komunitu amatérského volejbalu v Pardubicích a v Hradci Králové. Součástí výzkumu bylo rovněž etnografické filmování. Ve svém etnografickém filmu s názvem „Rozdělení sítí“ jsem se snažil zachytit své spoluhráče v civilní podobě a zároveň jako reprezentanty širšího myšlenkového významu volejbalu pro komunitu.

V práci vycházím ze svých zápisků, nahraných rozhovorů a vlastní zkušenosti. Antropologický pohled na sportovní a sociální problematiku mi poskytl širší rozměr pro pochopení souvislosti hry a hráčů. Výpovědi mi byly poskytnuty jak od amatérských, tak profesionálních volejbalistů, kterých jsem se díky studiu sociální a kulturní antropologie v průběhu několika let zeptal na mnoho palčivých otázek o volejbalové komunitě. Etnografický film není pouze doplňkovým vykreslením, ale spíš zachycením myšlenek jednoho konkrétního týmu amatérského volejbalu.

Je nutno podotknout, že můj vnitřní pohled, z kterého vychází autoetnografická perspektiva této práce, může zastřít poznatky, které by vnějšímu pozorovateli neunikly. Proto jsem se tento nedostatek pokusil vyřešit názory respondentů, kteří nejsou aktivními hráči, ale přesto se angažují ve volejbalové komunitě.

Jak napsal Soukup ve své knize *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*: „Zde je důležité vzít na zřetel, že antropologii budovali především právníci (Main, Morgan, Bachofen a další) a přírodovědci (Rivers, Boas, Haddon a další). Právní věda i rozmanité přírodní vědy se zabývají zákony, tedy souhrnem obecných pravidel chování určité soustavy za konkrétních podmínek“ (Soukup 2014: 20). I přes to, že to zdánlivě nesouvisí s mým tématem, považuji za důležité upozornit na kořeny antropologie. Postupoval jsem tedy tak, abych zachytil chování této soustavy lidí, v těchto konkrétních podmínkách, které je fenoménem známým jako amatérský volejbal. Osobně pro mě volejbal znamená přátelství, zápal, úspěch i prohry, ale hlavně kvalitně strávený čas.

1 Metodologie

Stanovil jsem si 3 výzkumné otázky. Co symbolizuje volejbal pro hráče? Proč dochází k přesunu profesionálních hráčů do amatérských lig? Do jaké míry jsou fyzické predispozice nutností k účasti v amatérské volejbalové lize?

V případě volejbalu nebylo napsáno mnoho odborných knih, především v oblasti sociálních a humanitních věd. Ty, které existují se specializují na oblasti sportu a výuky volejbalu, a ne na analýzu chování a sociálního jednání lidí, kteří ho hrají. Dovolil jsem si vybrat dva tituly, které považuji za nejvíce relevantní k pochopení systému tohoto sportu. Jedním z nich je kniha Oldřicha Kaplana *Volejbal: technika, pravidla, herní systémy, průpravná cvičení* (1999), která se zabývá volejbalem z pohledu učitele nebo trenéra. Jde o velice zajímavou, ale z mého pohledu zastaralou publikaci. Jsou zde uvedeny různé herní kombinace, které ale v dnešním profesionálním volejbale nemají velké uplatnění.

Druhou publikací je *Volejbal: viděno třemi* (2008). Jak název napovídá, jedná se o publikaci, která má několik autorů. Podle mého názoru jde o nejlépe zpracovanou knihu o volejbalu, která v dnešní době existuje. Jde o podrobný manuál, jak trénovat a hrát volejbal moderní formou. Zdeněk Haník, společně s dalšími autory, vytvořil ve spolupráci s ČVS¹ příručku pro každého, kdo chce hrát volejbal. Obsah knihy je založen na rozhovorech s volejbalisty a trenéry. Kniha má blízko k antropologickému pojetí zkoumání určité problematiky. Zároveň, díky počtu odborníků, kteří se na tvorbě podíleli, poskytuje rozsáhlý pramen znalostí o volejbale. Kniha pomáhá nejen pochopit, jak volejbal trénovat a hrát, ale díky zprostředkovaným rozhovorům pomáhá lépe nastínit volejbalovou společnost.

Přibližně 100 participantů výzkumu mi v průběhu 3 let sdělili mnoho svých názorů a myšlenek o volejbalové komunitě. Prováděl jsem výzkum kvalitativní a pomocí nestrukturovaných dialogů s informanty jsem se snažil rozklíčovat pohled volejbalistů na vlastní komunitu. Ve filmu hlavně vystupují lidé z mého týmu, ale jsou zde zachyceni i lidé z volejbalových turnajů, kterých jsme se zúčastnili.

Metodou, kterou jsem zvolil k provádění výzkumu, byly nestrukturované bezprostřední rozhovory s jednotlivými respondenty. Zvolil jsem tuto metodu, jelikož mi přijde, že mi jednotlivec řekl názor promyšlený, neovlivněný názory ostatních. Přesto jsem měl připraveny okruhy, které mě od respondentů zajímaly více. S většinou respondentů šlo o dobrovolné

---

¹ ČVS – Český volejbalový svaz

rozhovory. Rozhovory zachycené ve filmu nebo na záznamníku byly pojaté formálněji. Přesto si je nutné zdůraznit, že v kontextu volejbalu není formální přístup vhodný a ideální. Lidé obecně ve sportovním prostředí mluví vulgárněji a nespisovněji. Samotný jazyk využívaný ve volejbale k tomuto způsobu vyjadřování přispívá. Vypozoroval jsem například, že někteří respondenti v civilním životě nikdy vulgárně nemluví, ale ve volejbalovém prostředí neustále. Z toho tedy usuzuji, že kdyby byly rozhovory příliš formální, narušilo by to výpovědní hodnotu odpovědí respondentů. V knize Z. Haníka si můžeme všimnout neformálního vyjadřování jak autora, tak respondentů. Z toho usuzuji, že neformálnost nesnižuje informační hodnotu knihy, ani mého výzkumu a naopak.

Vzhledem k tomu, že se můj výzkum zabývá určitou komunitou je důležité si ji definovat. „Komunita je skupina, v níž jsou faktory lidí sjednocující silnější a důležitější než vše, co by je mohlo oddělovat; rozdíly mezi jejími příslušníky jsou ve srovnání s jejich esenciální – člověk by skoro řekl až vše pohlcující – podobností jen nevýznamné a podružné. O komunitě se uvažuje jako přirozené jednotě“ (Bauman 2010: 73). Tato práce se zabývá jak prvky sdružujícími, tak i prvky rozdělujícími, jelikož jak Bauman sám přiznává komunity nejsou tak jednotné, jak se na první pohled zdá, (Bauman 2010: 74-75) je tedy potřeba v rámci komunity zkoumat faktory spojující i rozdělující.

1. 1 Etnografický film

Můj film zobrazuje 6 měsíců života týmu amatérského volejbalu z Pardubic. Snažím se ve filmu zobrazit každodennost amatérského volejbalisty a jeho sportovní rovinu. Pokouším se zachytit důležitost komunity volejbalu pro život jednotlivých hráčů. Snímek je jakýmsi doplněním bakalářské práce a lépe čtenáři přibližuje celkový pohled na sociální vazby v rámci komunity a význam hry jako takové. Ve filmu jsou momenty, kdy se prolínají a navzájem doplňují mé myšlenky s myšlenkami respondentů. Film je koncipován tak, aby byl doplněním psané části výzkumu. Jako lidé často zapomínáme na naši naturální stránku a opomíjíme základní potřeby pohybu i určitého typu sociální interakce, kterou nám zaměstnání poskytnout nemůže.

Nejpříhodnějším modem pro zařazení mého filmu se jeví participační nebo reflexivní dokumentární modus. Vycházím tak z dělení dokumentární tvorby Billa Nicholse (Nichols

2010: 164-166)

Podle antropologa a filmaře Tomáše Petráně: „[...] film „slouží“ antropologii jako prostředek dokumentace a archivace, zaznamenává jevy a situace, zprostředkovává a zachycuje badatelům i veřejnosti konkrétní událost, postavu, jev (Petráň 2011: 37).

U filmu s prvky autoetnografie je důležité pochopit autorův pohled na svět. Každý z nás prožívá realitu odlišně, a proto práce tohoto typu je zákonitě zkreslena už jen odlišným pohledem diváka (Petráň 2011: 17). Je tedy dobré a důležité pochopit i způsob chápání autora jako antropologa. Nejsem sice zastáncem naprostého solipsistického pohledu² na „realitu“, přesto je důležité nazírat na většinu antropologických prací s jistou mírou skepticismu. Přestože bychom jako sociální antropologové měli na zkoumané nazírat objektivně, ve skutečnosti tomu tak není. Je tedy nutné si přiznat, že v této práci je zahrnuto mnoho subjektivních myšlenek.

Nejlépe můj pohled na společnost vystihují tato slova: „Nejprve jsme prostřednictvím genetické evoluce získali lidskou přirozenost a poté, jako vedlejší výsledek evoluce, vznikla kultura. Tento způsob uvažování pomíjí nevyhnutelnou zpětnou vazbu mezi podstatou lidského způsobu myšlení a povahou společenské informace, kterou by měla lidská psychika zpracovávat. (...) Kultura je adaptivní, protože chování ostatních jedinců je bohatým zdrojem o tom, jaké chování je adaptivní a jaké nikoliv. Všichni víme, že opisování je jednodušší než usilovná práce a tvůrčí psaní. Napodobování chování ostatních může být adaptivní ze stejných důvodů“ (Boyd, Richerson 2012: 27). Je tedy patrné, že lidské vzorce chování jsou neustále se vyvíjejícím a prostředí se přizpůsobujícím způsobem lidské interakce. Pokud, jak z textu vyplývá, vyvodíme, že lidé jen duplikují a přisvojují si vzorce chování jiných, musíme připustit, že autoetnografie je jedním z nejméně objektivních způsobů vědeckého zkoumání. „Rodinná etnografie a autoetnografie je charakteristickým rysem světa v pohybu. Obrazy se stávají jedinou jistotou, jsou neměnné a stálé a evokují vzpomínky, uchovávají určité momenty a okamžiky, které se teprve prací paměti rekontextualizují a stávají se důležitými body, k nimž se bytí subjektu upíná ve chvílích nejistoty“ (Petráň 2011: 224-225). „Film se tedy může jevit jako nástroj, který předkládá intencionální, v aktech ustanovené,

---

² Pohled podobný např. Descartovu pohledu, že zkoumané je vždy ovlivněno výzkumníkem. Tedy že jediná jistota je koncept Cogito ergo sum (Myslím tedy jsem)

projevy lidského bytí jeho reflexi, která je součástí i způsobem tohoto bytí“ (Petraň 2011: 30). Film tedy v tomto případě slouží také jako nástroj sebepoznání a zároveň zkoumá autorovo prostředí a aktéry, kteří v něm působí. „Důležitější je z hlediska filmové struktury spíše samotný pozorovatel, který může být v samotném filmu aktivně přítomen (před kamerou i za ní, jako její aktivní hybatel, kamera potom zastupuje tvůrce – aktéra, je jeho figurací) [...]“ (Petraň 2011: 261). Tímto způsobem je natočen celý můj film. Přesto, že v některých scénách vystupuji, nejsem protagonistou, ale pouze jen dalším hráčem.

„Jeho tvůrčí činnost spočívá ve vytváření prostoru pro vzájemnou společnou hru, rozkrývání možností a perspektiv pro sebevyjádření druhých, otevírání pole pro vzájemnou konfrontaci, formování identit, ve vzájemném vnímání rozdílných subjektů [...]“ (Petraň 2011: 230). Umožnil jsem svým spoluhráčům se aktivně zapojit do mého výzkumu.

„Film nemůže být chápán jako objektivní reprezentace reality, ale jako subjektivní symbolizace karteziánského³ procesu myšlení a tedy bytí v kulturních a společenských strukturách“ (Petraň 2011: 234

Jak je patrné, film je médium, které nám může odkrýt mnohé o pozorovaném. Jde o způsob vyjádření, pro které platí zákony podobné epistemologického relativismu.⁴ „Sociální prostor vypadá tak, že jsou v něm aktéři nebo skupiny rozmístěni podle pozic, stanovených statisticky na základě dvou principů diferenciací [...] kapitálu ekonomického a kapitálu kulturního. Z toho plyne, že aktéři mají tím víc společného, čím blíže k sobě mají v těchto dvou dimenzích“ (Bourdieu 1998: 13). Tento přístup je sice přínosný pro pochopení celkové dynamiky situace, ale následná analýza není součástí této práce. Hlavním důvodem je, že se jedná o tak komplexní téma, že ho nelze ve zkrácené podobě zpracovat.

---

³ Vycházející z filozofie R. Descarta (racionalismus).

⁴ Pomyslná skutečnost závisí na pozorovateli, zachycení reality je nedosažitelný koncept při, kterém bychom museli jako vědci vidět a vědět vše.

1. 2 Antropologie sportu

Můj výzkum se kontextuálně pohybuje především v oblasti sociologie a antropologie sportu. Subdisciplíny antropologie, která se ve světě etablovala především publikacemi *The Anthropology of sport* (Besnier, Brownell, Carter 2018) a v českém prostředí prací *Sociologie sportu* (Sekota 2006). Volejbalu, jako takovému se v sociální sféře věnuje pouze málo výzkumníků. Přesto lze nalézt zmínky například v textu *Sport and Society* (Frei, Eitzen, 1991) nebo *Twenty-year Trends in Physical Activity Among Canadian Adults* (Bauman, Cameron, Craig, Russell, 2004), která se také zároveň zabývá amatérským sportem a jeho vývojem. Při analýze amatérských sportů může rovněž pomoci publikace *What is Amateur Sport?* (Rickey 1955) nebo kapitola knihy *Sport Policy in Canada* (Donnelly 2013), která je v mnoha ohledech aktuálnější. Jelikož se mé téma také dotýká genderu ve sportu, je důležité znát článek *Women in Sport Policy* (Safai 2013) nebo článek *Gender Equity in the Canadian sport Council: The New Voice for the Sport Community* (Kirby 1999), který se ale spíše zajímá o profesionální sport. Musím také zmínit článek *A Perspective of the History of Woman's Sport in Ancient Greece* (Spears 1984), který pojednává o historii žen ve sportu a jejich útlaku, a článek *The Crisis Over Amateurism* (Solberg 2018), který objasňuje téma o zanikání amatérského sportu ve společnosti. Je nutno dodat, že většina uvedených publikací je zahraničních. I tak ale mohou posloužit k lepšímu pochopení českého prostředí a posloužit jako srovnání s mými závěry. Pro porovnání jsem si vybral „tuzemskou“ práci Jany Jetmarové *O Liminalitě, Communitas a Dotecích Absolutna. Fenomenologie Ultravytrvalostního Sportu* (Jetmarová 2017) pro porovnání s jiným amatérským sportem.⁵

„Konečně sociologové, kteří si položili otázku, jaký je vztah mezi myšlením nazývaným „primitivní“ a myšlením vědeckým, ji zpravidla zodpověděli s odvoláním na kvalitativní rozdíly ve způsobu, jímž lidská mysl pracuje v daném případě. Nezpochybnili však skutečnost, že v obou případech se mysl vždy soustředí na tytéž předměty“ (Strauss 2007: 203) Z toho můžeme vyvodit, že i přes to, že se snažíme o vědecky objektivní přístup, vždy v našem zkoumání budou přítomné subjektivní motivace.

V první řadě je důležité představit moji perspektivu na problematiku amatérského volejbalu a zkušenost s tímto sportem. Hraji volejbal od svých 12 let. Zprvu tomu bylo z donucení – protože celá rodina hrála volejbal, musel jsem také. První roky byly nejtěžší.

---

⁵ Srovnání závěrů z těchto dvou sportů podrobněji rozebírám v kapitole „Amatérský“ volejbal.

Jako dítě nechcete zažívat na každém tréninku bolest z odbíjení balonu a dlouhé hodiny na antukové hřišti. Jediné, co mě přimělo pokračovat, byla komunita kamarádů, která hned v počátku vznikla. Po dvou letech se můj zápal pro volejbal změnil. Díky zhoršeným podmínkám v osobním životě jsem začal brát tréninky a tým jako svoji oporu. Po určité době, i přes námitky vedení, jsem se stal kapitánem našeho týmu. Byl jsem hrdý na své spoluhráče a dařilo se nám v soutěži i na turnajích. Kvůli neshodám s trenéry jsem však nakonec tým opustil a přestoupil do mužského týmu. Díky svému mládí pro mě bylo velice těžké se prosadit a byl jsem posílán na libero⁶, což mi nevyhovovalo. Nakonec jsem tedy skončil i s mužským volejbalem⁷. Můj zápal pro volejbal ale nevymizel. Potřeboval jsem ho ve svém životě, protože, jak jsem zjistil po krátké pauze, v běžném občanském životě jsem byl ztracený. Život byl těžký a volejbal mi ho pomáhal lépe zvládat.

Díky svým schopnostem ve volejbale jsem byl zván na malé amatérské turnaje. Tam jsem začal poprvé skutečně objevovat kulturu amatérského volejbalu. Zjistil jsem, že mnoho tváří z profesionálního volejbalu se přesunulo do amatérského. Po určité době jsem se s lidmi, se kterými jsem hrál, spřátelil. Byli to hodní a čestní lidé. Zjistil jsem, že jednou z výhod amatérského volejbalu je, že lidé jsou poctiví, protože zdánlivě nemají důvod podvádět. To bylo v profesionálním volejbale běžné a často jsem byl bývalou trenérkou nabádán, abych podváděl. Okamžitě jsem také zjistil, že jsem mylně podceňoval úroveň amatérského volejbalu.

Začali jsme jezdit na soutěž AVL⁸ (Amatérskou volejbalovou ligu). Pořádá se v deseti krajích České republiky a má 27letou historii. Na konci sezóny je celostátní finále pro nejlepší týmy a vítěz je na jeden rok jmenován nejlepším amatérským týmem ČR. Jde o ligu, které se účastníme jako tým pravidelně každou zimu již 6 let. Hradecký turnaj se pořádá v „slávistické“ hale. Hradecká AVL sezóna probíhá od října do března. V létě se svým týmem pro změnu jezdím na amatérské turnaje na různých vesnicích v našem i královéhradeckém kraji. Amatérský volejbal je činnost, která mi pomáhá si udržet optimistického ducha. Víím, že pokud v ostatních oblastech života selžu, v případě volejbalu půjde alespoň o férový zápas.

---

⁶ Libero-post, který se v rotaci nikdy nedostane k síti, pouze střídá a přijímá za ostatní

⁷ Volejbal dospělých mužů nad 21 let.

⁸ Více o AVL na jejích stránkách ve zdrojích literatury

2 „Amatérský“ volejbal

Proč je pro lidi tolik důležité soutěžit jeden z druhým? Co nám jako lidem sport poskytuje? Co poskytuje lidem konkrétně amatérský volejbal? Aleš Sekot, který zkoumal rozdíly mezi vrcholovým a rekreačním sportem je například toho názoru, že vrcholový sport má menší sociální kontext oproti rekreačnímu,⁹ který je na sociálních interakcích postaven a představuje sport jako status a symbol životního stylu (Sekot 2014: 32). Bronislaw Malinowski ve své knize uvádí: „Kultura je celek, komponovaný z částečně koordinovaných institucí [...] Každá kultura vyvozuje komplexnost a soběstačnost z faktu, že uspokojuje celou řadu základních, instrumentálních a integrativních potřeb.“ (Malinowski 45: 1968) Lze tedy konstatovat, že amatérský volejbal poskytuje jeho hráčům mimo uspokojování základních potřeb, statusový symbol i pocit integrace.

Shledávám nutné představit také pravidla volejbalu. Proto se je pokusím se shrnout s lehkou pomocí knihy Z. Haníka¹⁰ a oficiálními pravidly volejbalu dostupnými na internetové stránce CVF.¹¹ Chci porovnat oficiální pravidla volejbalu s pravidly volejbalu amatérského. Volejbal hrají dva týmy sestávajícími obvykle z 6 hráčů na každé straně. Každý tým se snaží získat body tím, že pošle míč přes síť na stranu soupeře tak, aby dopadl na zem nebo byl chybně přijat. Míč je kulatý a váží asi 260-280 g. Obvod míče se pohybuje mezi 65-67 cm pro muže a 63-65 cm pro ženy. Síť odděluje obě strany hřiště a je umístěna ve výšce 2,43 m pro muže a 2,24 m pro ženy. Útok je proveden tím, že hráč odbije míč, který je přihrán jeho spoluhráčem tak, aby se dostal na stranu soupeře. Útok může být proveden jak rukou, tak i jinou částí těla podél sítě. Přihrávka je první kontaktem s míčem a slouží k připravení míče pro útok. Přihrávka se provádí obvykle oběma rukama a je důležitou dovedností ve volejbale. Každý tým má povoleno provést maximálně tři dotyky s míčem předtím, než ho odešle na stranu soupeře. Typicky se jedná o přihrávku, nahrávku a útok, ale hráči se mohou dotýkat míče jakýmkoli způsobem. Hráči se střídají v rotaci, což je změna jejich pozice na hřišti v určeném pořadí ve směru hodinových ručiček po každém zisku servisu. Tým získává bod, pokud míč dopadne na straně soupeře, pokud soupeř udělá chybu nebo pokud hráči soupeře

---

⁹ Amatérskému

¹⁰ Český reprezentant a přední metodik volejbalu, trenér českých i zahraničních klubů, současně vyučuje na Fakultě tělesné výchovy v Olomouci.

¹¹ Oficiální parametry všech uvedených pomůcek pro volejbal jsou popsány na stránce CVF, která je vložena ve zdrojích literatury

provedou chybu opakovaně. Tým, který dosáhne stanoveného počtu bodů (obvykle 25 nebo 21) s minimálním náskokem dvou bodů, vyhrává set. Vítězem zápasu je tým, který vyhraje předem stanovený počet setů (obvykle 3 z 5). Amatérská volejbalová liga (AVL) má přidaná určitá pravidla navíc. Tím je, že v každém týmu musí hrát nejméně dvě ženy. Tato pravidla zásadně mění celou dynamiku hry.¹² Dalším rozdílem je rozhodčí, kterým bývá zpravidla hráč, právě nehrajícího mužstva. Díky tomu vznikají občas konfrontace při sporných bodech. Výška sítě se také, oproti profesionálnímu volejbalu, tak striktně nekontroluje a občas na základě toho vznikají neshody mezi hráči. Posledním z rozdílů, jsou rozdílné parametry hřiště na některých turnajích. Jelikož si hráči lajnují hřiště sami dochází občas k vtipným momentům a poznámkám. Když například hráč po několikáté zaútočí do zámezí, často slyšíte hlášky typu: „Jste si to nalajnovali co? Příště lajnuju já!“. To vše je chápáno jako žert. Jak jsem vyzoroval, volejbalová kultura značně závisí právě na žertování a tzv. „hecování“.

Myslím si, že určení pravidel sportu v počátku práce je základem pro pochopení celkového konceptu. Když vezmeme v potaz, že například základy antropologie byly položeny mimo jiné právníky. Pravidla sportů bych také necharakterizoval jako všeobecnou znalost, a proto je důležité s nimi čtenáře obecně seznámit. Klíčová pro pochopení je ale hlavně znalost antropologie sportu, které budu využívat.

V první řadě je také potřeba si definovat co znamená, pokud je sport amatérským. Někdo by mohl říct, že se jedná o sport, který je výkonnostně nenáročný. Téměř se dá říct sport, kde participanti nemají o sportu rozsáhlé znalosti a jde primárně o zábavu. Problém je, že o zábavu jde ve sportu ať už je amatérský, nebo profesionální. Jak jsme si výše ujasnili, potřeba sportu z pohledu kulturní antropologie může být pro jedince pocit integrace do určité skupiny.

Dalším důvodem je potřeba pohybu, jak mi řekli mnozí respondenti mého výzkumu. Jelikož je život dospělého pracujícího jedince pohybově statický, je sport pro pracující občany dokonalou alternativou. Kolektivní sporty jsou ale odlišné od pohybu jako je například běhání nebo individuální sporty tím, že je v nich zahrnut značný společenský aspekt. Nebo ne?

Jak říká Jana Jetmarová: „Intersubjektivní prožívání psychofyzické zkušenosti extrémně

---

¹² Tato problematika je podrobně rozebrána v podkapitole Tabu

dlouhých tratí proměňuje soupeře ve spolutrpitele: kompetitivní hry jako základ potencionálního konfliktu je zatlačen na pozadí, závodníci se navzájem nevnímají primárně jako rivalové ale jako lidi, kteří sdílejí zkušenost krajního fyzického vyčerpání, bolesti, překonávání těžkostí na trati, ale také radosti z přečkané noci, vycházejícího slunce nebo blížícího se cíle“ (Jetmarová 2017: 63). Výzkum amatérských běžců dlouhých tratí autorce ukázal, že při závodech dochází k vytváření respektu a úctě k oponentovi. Stejně tomu tak je i ve volejbale. Například Honza, při konfrontaci s divákem, řval: „*Nejvíc mě serou ty co jenom kecaj ale sami nehrajou. Zavři hubu, bábo!*“. Žena mu odpověděla, že nemá žádný respekt. „*A koho mám jako respektovat? Tebe? Já respektuju ty, co se mnou jsou na palubovce,*¹³ *a ne ty, co jenom přijdou a blbě kecaj*“ odpověděl. Honza byl v tu chvíli oponent, a přesto respektoval mě, jako oponenta, víc než diváka.

Volejbal je kolektivní sport. Jde o formu spolupráce, kterou můžeme pozorovat například v určitém pracovním prostředí. V případě sportu ale není hierarchie tak jednoznačně určená. Přesto v profesionálním volejbalovém týmu je osobou s největší „mocí“ trenér. Ostatní pomocný personál mi nepřijde nutné zmiňovat, jelikož za profesionální lze brát i týmy, které mají pouze trenéra a hráče. Trenér má největší pravomoc i přesto, že se aktivně neúčastní činností. Připodobnil bych jeho pozici k pozici člověka, který zkoumá společnost etickým způsobem, ale v minulosti byl součástí této pozorované skupiny. Tímto způsobem operuje trenér, pouze s tím rozdílem, že jeho zkušenosti s pozorovanou skutečností jsou daleko větší.

V amatérských týmech ale trenéra není potřeba, nebo to není alespoň obvyklé. Přesto, anebo právě proto, existuje jakási reflexe, o kterou se každý z hráčů pokouší. Ti, kteří nehrají, se také snaží přispět svým názorem nebo poznámku k vítězství svého týmu. Děje se to bez určení autority, jako tomu je v profesionálním volejbale. Dá se říct, že tento jev vzniká samovolně, jako určitý projev participativního sociálního jednání hráčů a aktérů. Podle mojí analýzy za tento jev může samotná podstata volejbalu. Jde totiž o hru týmovou, kde záleží na každém jednotlivém jedinci, ale i na celkovém psychickém rozložení týmu. Proto je důležité, aby jednotliví hráči co nejvíce pochopili chápání ostatních.

Je tedy funkce trenéra rovnoměrně rozdělena mezi jednotlivé hráče? Není tomu tak!

---

¹³ Palubovka – často používané označení volejbalového vnitřního hřiště

Jelikož, jak jsem z rozhovorů s hráči zjistil, další důležitou funkcí trenéra, která v amatérském volejbale chybí, jsou rozhodnutí. Důležitá rozhodnutí o hře samotné. Trenér v profesionálním volejbale rozhodne, kdo bude hrát a kdo ne. Tento koncept ale v amatérském volejbale není, protože zde není téměř žádná hierarchizace. Jak jsem se dozvěděl z několika rozhovorů s různými hráči amatérského volejbalu, mnozí se snaží o kompetitivnost, ale díky horším spoluhráčům nemohou naplnit svůj potenciál. Jak uvedl hráč Jaromír: „*Dřív jsme moc šanci vyhrát neměli, ale už to hraju dvacet let a chci se trochu posouvat. Mě je to blbý říct Janičce, že potřebujeme vyhrát a ona teda jako hrát dneska nebude. Přece jenom jsme kamarádi a hraje to pro zábavu. Štve mě to. Strašně nám to ubírá. Co naděláš*“.

Jak můžeme tedy vidět, v amatérském volejbale kompetitivnost existuje. Jen se zdá iracionální, protože samotné hodnoty této komunity jsou nastavené opačným směrem. Váží si víc přátelství než vítězství. Jak mi řekl Pavel, můj dlouholetý spoluhráč a kamarád: „*Na to, že jsi vyhrál, si za pár let nikdo ani nevzpomene, ale to, že seš fajn člověk budou vědět navždycky*“.

2. 1 Amatérský X profesionální

„Vzdělávací systém se chová stejně jako Maxwellův¹⁴ démon: za cenu vynaložení energie, nutné k třídící operaci, uchovává stávající řád, totiž odstup mezi žáky obdařenými nestejným množstvím kulturního kapitálu“ (Bourdieu 28: 1998).

Stejně tak jsou volejbaloví hráči „roztřídění“ do výkonnostních skupin. Tímto způsobem vzniká distinkce mezi profesionály a amatéry.

V první řadě je potřeba stanovit co je profesionální a co amatérský sport. V obou případech bychom mohli vycházet ze samotných názvů. Profesionál je osoba, pro kterého je daná činnost profesí, tedy činností, za kterou dostává finanční odměnu. V případě volejbalu ale mluvíme o profesionálech i v případě, že žádnou finanční odměnu hráči nepobírají. Plat tedy není určujícím faktorem a tento výraz nepatrně pozbývá na významu. Amatér je přímým opakem profesionála, tedy sportovní obdoba dobrovolníka v pracovním prostředí. Jak lze ale vypořádat ve volejbalové společnosti, tyto výrazy jsou založeny spíše na výkonnosti soutěže, které se dotýká účastní.

---

¹⁴ Maxwellův démon-imaginární postava, která pozastavovala účinnost druhého zákona termodynamiky. Démon v představách třídil rychlé a pomalé částice tak, aby zachoval řád.

Pokud bychom se zaměřili na amatérský volejbal, jakou funkci má pro volejbalovou a celkovou společnost? V jakém vztahu je amatérský a profesionální volejbal?

Amatérský volejbal v České republice se vyvíjí, aspoň podle respondentů, jako ostatní amatérské sporty. „*Hele hráli jsem třeba teď trojkovou amatérskou ligu a tam všechno týpci z Beksy nebo prostě hráči. Minulej rok samý dědci a najednou tohle. Tak jsme skončili předposlední. Dostali jsme strašnej klepec. Ale jinak dobrá akce.*“ jak mi řekl respondent hrající 3x3 amatérský basketbal.¹⁵

Ve společnosti můžeme pozorovat trendy, které ve společnosti v určitém období převládají. Je tomu tak i se sporty. Za mého života například obrovsky narostla popularita florbalu. Populární byl hlavně u chlapců na základních školách od roku 2007 až do současnosti. V případě volejbalu není trend určován celorepublikovým nastavením, ale spíše rozdílnými podmínkami v jednotlivých krajích. Jako hráč profesionálního volejbalu jsem měl šanci pozorovat rozdíly, které panují napříč republikou a mohu říct, že amatérský volejbal je výsadou spíše starší generace (30-40 let). Naopak, profesionální volejbal dělají mladší lidé (13-25 let).

Funkce amatérského volejbalu je dvojitá. Primárně jde o poskytnutí prostoru veřejnosti ke hře volejbalu na nejnižší úrovni. Druhou funkcí je, že soutěž poskytuje prostor pro vysloužilé hráče volejbalu. Tento trend ale zákonitě poškozuje primární funkci amatérského volejbalu. Volejbalová komunita tedy přišla s řešením rozdělit amatérskou soutěž¹⁶ na výkonnostní skupiny. Tím se pomohlo určitému zachování obou funkcí. Tento trend profesionálních hráčů odcházejících do amatérských soutěží můžeme sledovat napříč všemi sporty. Jak mi sdělili respondenti věnující se softballu, tenisu, fotbalu, basketbalu, všude dochází k podobnému vývoji. V počátku amatérské ligy je úroveň hráčů skutečně na amatérské úrovni. V průběhu několika let dojde k vývoji a liga se již nedá považovat za čistě amatérskou. Jak mi řekl jeden z pořadatelů AVL v Hradci Králové, přezdívaný Brouk: „*Když jsme začínali, bylo to jen takový pinkání, úroveň žádná, pak ale začali chodit fakt jako hráči. Po pár letech jsme museli založit Áčko a Běčko. Koukni se na Prahu, tam mají AVLku rozdělenou na pět skupin a stejně to nestačí. Uvidíme, jak se to vyvrbí, ale nejspíš tady taky přibude ještě jedna skupina*“. Na otázku, jak vidí vývoj amatérského volejbalu, mi odpověděl: „*Jsou to furt ty samý ksichty. Nepřibývají tady noví lidi. Většinu lidí tady znám. Jen mladáci*

---

¹⁵ Známy jako streetball, hraný pouze na jeden koš

¹⁶ Například AVL

žádný nepřibývaj. Jsme tady samý starouši, víš? Je to škoda. Děcka radši chodí na party nebo seděj doma místo toho, aby sportovali. Je mi vaší generace trochu líto“. Světy amatérského a profesionálního volejbalu se prolínají v mnoha směrech, přesto nejvíc na turnaji v Dřevěnicích. Zde můžete vidět profesionály a amatéry na největším turnaji v Česku na jednom místě. Amatérský a profesionální svět volejbalu je tedy spolu úzce propojený.

3 Symbolika

Jedním z fenoménů, který jsem se rozhodl prozkoumat, je symbolika volejbalu. Tedy to, co symbolizuje volejbal pro jednotlivé respondenty a jaké symboly můžeme v souvislosti s volejbalem pozorovat.

Clifford Geertz, považuje symboly za základ studia všech kultur. Symbolem je pro něj jakýkoliv čin, předmět, událost, vlastnost nebo vztah. Funkce symbolů podle něj tkví v jejich interpretaci. Tedy jaký význam symbolu přisuzuje pozorovatel (Geertz 2000: 13-42, 103-146). Symbolika, může být v kontextu volejbalu chápána mnoha různými způsoby. Je přirozenou součástí kultury každého sportu, včetně volejbalu. Symboly a jejich významy přidávají této hře hloubku a emocionální rozměr. Ve volejbale lze najít různé prvky symboliky, které odrážejí hodnoty a cíle tohoto sportu. Jak Geertz zmiňuje: „Pokud se týče kulturních vzorců, to znamená systémů nebo soustav symbolů, pro nás nejdůležitějším rodovým znakem je skutečnost, že jsou vnějšími zdroji informací. „Vnějšími“ myslím pouze to, že – například na rozdíl od genů – leží mimo hranice individuálního organismu jako takového, v intersubjektivním světě běžného chápání, do něhož se rodí všichni lidské jedinci, v němž uskutečňují své kariéry a který natrvalo opouštějí, když zemřou“ (Geertz 2000: 108)

Síť je jedním z nejvýznamnějších symbolů ve volejbale. Představuje nejen fyzickou bariéru oddělující dva týmy, ale také symbolickou hranici mezi soupeři. Síť představuje překážku, kterou musí hráči překonat, aby dosáhli úspěchu. Je určitým symbolem překonávání limitů. Hráči se musí naučit spolupracovat a koordinovat své akce, aby mohli úspěšně překonat tuto překážku a dosáhnout svých cílů. Zároveň symbolizuje nedotknutelný objekt, kolem kterého se celou hru pohybujete a snažíte se ho při svém počínání nedotýkat. „*Už zase rybaří*“ řekl v žertu Janek, člen mého týmu, Petrovi, mému druhému spoluhráči, když se posedmé za hru dotkl sítě. Samotné natažení sítě je formou určitého rituálu. Při této činnosti je potřeba spolupráce a síly. Síť¹⁷ v amatérském volejbale, je nejčastěji natahována muži, jelikož je potřeba přinést kůly a napnout pomocí kliky. Při volejbalových trénincích hláška: „*Jdem na sako?*“ značí přechod z rozcvičení do fáze smečování.

Dalším významným symbolem ve volejbale je míč. Míč putuje mezi hráči, kteří se ho

---

¹⁷Přezdíváné také „Sako“

snaží poslat přes síť na stranu soupeře. Je symbolem spolupráce a synchronizace, protože hráči musí využít své dovednosti a komunikovat spolu, aby dosáhli úspěchu. Míč také představuje symbol zodpovědnosti, protože každý hráč nese odpovědnost za svou roli při manipulaci s míčem. V amatérském volejbale si lidé často míče pojmenovávají, aby je rozeznali. Dotazy „Kde je pan Mrkvička“? nebo „Nemáš Smečku“? slyším pokaždé když hledáme po zápase míče.

Dresy a barvy jsou dalším prvkem symboliky ve volejbale. Každý tým má svůj vlastní dres s určitou barvou a grafickým designem. Tyto dresy představují identitu týmu a umožňují rozlišit jednotlivé týmy na hřišti. Barvy mohou také nést symbolický význam. Dresy a barvy přispívají k estetice a atmosféře hry, a také poskytují hráčům a fanouškům pocit identity a sounáležitosti s týmem. Měli jsme, například, růžové dresy, které jsme po roce změnili na černé, jelikož působili změkčile, a my jako tým jsme se shodli, že se v nich necítíme dobře. Nyní v naší soutěži AVL nenosíme jednotné dresy, protože upřednostňujeme individuální pohodlí před jednotou.

Lze vypožorovat určité vzorce chování, které hráči konají jak na hřišti, tak mimo něj. Jedním z těchto způsobů chování jsou gesta. V první řadě „plácání“ rukou nebo tzv. „high five“. Jak lze vypožorovat, hráči si spolu dávají „high five“ při každém novém bodu. „High five“ není jen výrazem pochvaly jednoho hráče druhému. Jde spíš o gesto vytvářející propojení a kolektivního ducha. Občas také plácání rukama slouží k jakémusi dodání energie jinému hráči, tedy k určitému specifickému druhu motivace skrz fyzický dotyk a opakující se kontakt, symbol týmu.

Týmový pokřik je dalším projevem, který je možné v této komunitě pozorovat. Většina týmů má své originální pokřiky, které zvolají po dobře zahraném bodu. Zdá se, že funkce pokřiku je v tomto případě dvojitá. Za prvé jde opět o vyjádření spolupráce, a za druhé o ukázkou jednoty druhému týmu, tedy o způsob zastrašování. „Ááá Sypej“, „Ááá Jebej“ a mnoho dalších originálních pokřiků se pravidelně ozývá v blízkosti amatérských volejbalových turnajů. U profesionálního mužského volejbalu sice pokřiky pozorovat můžeme, ale například u ženského mládežnického volejbalu se jedná o velký fenomén. Dívky dokonce vymýšlí popěvky, které pak zpívají při vítězných bodech.

Když hledám symboliku v souvislosti s volejbalem, nevybaví se mi pouze gesta nebo

určitý způsob chování. Také se mi vybaví čichové a zvukové vjemy. Například dopady smečovaného balonu, tupé zvuky úderů při smečování, nesrozumitelné výkřiky hráčů. Také pach litrů potu, které byly prolity na prkna tělocvičny a promíchané pachy několika desítek lidí v pohybu. Zvukové i vizuální aspekty jsou zachyceny primárně ve filmu. Jde o důležité aspekty, které jsou ale v antropologických textech často opomíjené. Smyslové vjemy jsou základem způsobem, jak vnímáme svět.

Jelikož se volejbal nehraje pouze v tělocvičně, dalším symbolem je podle respondentů antuka. Pro tenisty je symbolem letní sezony a stejně tomu tak je i u volejbalu. Jde o zvláštní vztah, který získáte k tomuto sypkému červenému materiálu, který vás pravidelně každé léto jako hráče pokrývá. Pro většinu volejbalistů je hlavním antukovým volejbalovým svátkem turnaj v obci Dřevěnice. Každé léto se sem sjíždějí amatérští a profesionální hráči volejbalu, aby zde poměřili své síly. Mnohým volejbalistům se při vyslovení slova Dřevěnice automaticky vybaví pach antuky a slunce na kůži.

Symboliku lze také pozorovat v připomínání si své „hráčské“ role v civilním životě, prostřednictvím předmětů. Hráči mají různé talismany a přívěsky s volejbalovou tematikou. Já, například, jsem celou pubertu nosil na tapetě telefonu „Gibu“¹⁸, brazilského kapitána národního týmu. Přesto, že měřil pouze 192 cm, byl nejlepším volejbalistou na hřísti. Byl pro mě symbolem toho, že ve volejbale nejde pouze o parametry, ale o nasazení a lásku ke hře. Od rodiny jsem také dostal mnoho přívěsků s motivem volejbalisty při smeči nebo volejbalového míče. Jak jsem zjistil, pro mnohé hráče je volejbal něčím víc než pouze zábavou. Je pro ně způsobem, jak žít naplněný život. Jak mi hráč jménem Chlodvík prozradil: „*Já, kdybych nechodil (myšleno hrát), tak bych se asi zbláznil, celý den jsem v práci, co mě nebaví, pak přijdu domu a dělám věci so mě nebaví. Jediný, na co se těším je ten trénink, Vidět se s lidma a tak, víš? Je to pro mě jako droga. Když nemůžu jít, tak mám podělanej celý tejdén*“. Chlodvík má například klíčenku s volejbalovým balonem, kterou mi hrdě ukazoval a na tapetě hráče při smeči. Také mi vyprávěl, jak požádal svoji ženu o ruku. Požádal ji tak, že předstíral při zápase zranění a když k němu jeho žena přiběhla, poklekl před ní a požádal ji o ruku. Pro některé lidi má sám volejbal obrovský symbolický význam. Jak jsem z rozhovorů zjistil, je pro ně symbolem svobody a přátelství.

---

¹⁸Gilberto Amauri de Godoy Filho

4. 1 Tabu

„Chceme-li tyto úvahy dále rozvíjet, jeví se jako nejpłodnější začátek, budeme-li tabu chápat jako psychosociální strategie, které hrají jednu z rozhodujících rolí v budování, udržení a dalším rozvoji individuální i kolektivní identity“ (Kraft 2006: 97). Tabu tedy můžeme chápat jako koncept, který pomáhá budovat identitu určité společnosti. Tabu v kontextu volejbalu může být primárně chápáno, jako samotné porušení pravidel hry. Chtěl bych se ale zaměřit na společenský rozměr tohoto termínu a pochopit k jakým tabu ve zkoumané skupině dochází. Tedy jaké hodnoty komunita vyznává a jaké zavrhuje.

Jak jsem vypořoval, v této společnosti lze nalézt výše zmíněný způsob chování. Často zde dochází k vymezování vůči jednomu určitému týmu, pokud se uchylují k tabu. Zde mě napadlo zamyslet se nad myšlenkami a dichotomií sociologa Baumana „My a Oni“ (Bauman 2010: 43-44). Tedy, že člověk přesto, že žije ve společnosti, která společně spolupracuje na přežití svých členů a jako jedinci závisí váš život na neznámých lidech, má tendenci rozdělovat lidi na jemu blízké osoby, a ty ostatní. Stejně tak se ve volejbale vymezují týmy vůči určitému týmu z čisté kompetitivnosti a samotné potřeby vymezení vůči oponentovi. Mnohdy tento imaginární konflikt dodává celému soupeření pomyslnou jiskru a sociální dynamiku. Například, když tým oponenta začne úmyslně smečovat do našich ženských spoluhráček, vyvolá to nevoli nejen v mém týmu, ale i u týmů ostatních. Stejně tomu tak je, pokud se někdo příliš hlasitě vyjadřuje o svých úspěších nebo ponižuje oponenta při podařeném útoku. Pokaždé pak dochází k negativní reakci celé komunity.

„Od skutkových tabu se dají odlišit jednoduchá dotyková tabu. Zdaleka se s nimi nese-
tkáme jen u tichomořských národů, kde se častým předmětem popisu stalo dotykové tabu pro krále. Předmětem těchto tabu není více či méně komplexní jednání, nýbrž prostý zákaz dotyku, [...]“ (Kraft 2006: 54). Velkým tabu je v této komunitě také porušení určitých pravidel hry. Například pokud hráč „podšlapuje“¹⁹ pod síti může zranit soupeřícího hráče. Pokud k této situaci dojde, často dochází k hádce nebo dokonce i fyzické konfrontaci viníka.

„Existují jasná pravidla, která určují, kde se člověk může pohybovat ve společnosti špinavý a s tělesným zápachem (těžká fyzická práce, sport) a kde je to přinejmenším

---

¹⁹ Termín označující porušení pravidel, kdy hráč překročí čáru rozdělující stranu svoji a protivníka

nevhodné“ (Kraft 2006: 59) Toto tabu je ve volejbale naprosto tolerované do té chvíle, kdy pach nepřesahuje určitou mez. Pokud se tak stane, páchnoucí člověk je zesměšňován svými spoluhráči. Přesto je ale i nadále tolerován.

Je pravidlem, že v každém týmu musí hrát nejméně dvě ženy. Ženy jsou nejčastěji na pozici nahrávaček. Jedná se o jeden z nejdůležitějších postů ve hře. Týmy, které postaví ženu na smečářskou pozici a muže na pozici nahrávače, jsou náhle brány ostatními týmy jako nečestné a taktizující. Přestože nedělají nic proti pravidlům, je tento čin také brán částečně jako tabu.

Dalším tabu, které v souvislosti s ženami na kurtu vyvstává, je agresivita hry. Jelikož muži častěji smečují rychleji a tvrději, stává se, že žena musí vybírat v poli mužskou smeč. Zde záleží na přístupu žen i mužů. Většina mužů nechce směřovat útok na ženu. V případě žen se stává, že díky strachu z úderů mužů ženy amatérský smíšený volejbal hrát nechtějí. Usuzuji tak z ojedinělých výpovědí žen. Marta mi například řekla: *„Já už příští rok jezdit nebudu, je to na mě moc rychlý. Dneska už mě dvakrát trefili a nechci být blbá. Je šílený, jak se to tady mění. Ještě před pár rokama se tady dalo hrát a najednou tohle“*. Mezi ženami však převládá spíše opačné cítění a ženy se tvrdých úderů balonu nebojí. Naopak, některé mi řekly, že jde o druh motivace a vzrušení ze hry, které jim čistě ženský volejbal nenabídne. Například Markéta mi řekla: *„Já bych z ženskejma hrát nemohla, to není volejbal. Tady máš aspoň nákej náboj do hry“*. Genderová perspektiva smíšeného volejbalu by si zasloužila podrobnější zkoumání, nicméně v této práci není předmětem výzkumného šetření.

V souvislosti s tabu musím také zmínit bédování při chybně odehrané výměně. To často na tým působí psychologicky velice negativně. Jak mi prozradili někteří respondenti, tento zlozvyk dávat najevo nelibost se museli odnaučit pro dobro celého týmu. Například v rozhovoru s Jankem mi na otázku: *„Jseš nějakej potichu?“* odpověděl: *„Ale nejsem hele, jen jsem zjistil, že pak hrajem hůř když nadávám. Snažím se k tomu stavět pozitivně prostě. Když se něco posere, tak se to posere“*.

Jsou tabu stejná v profesionálním a amatérském volejbale? „V pluralitní společnosti nemusejí tabu jedné skupiny (zde mladých historiků na jedné německé univerzitě v

šedesátých a sedmdesátých letech)²⁰ nutně platit i pro členy jiné skupiny (Sudetoněmeckého landsmanšaftu)“ (Kraft 2006: 71). Příklad H. Krafta pojednává o dvou skupinách, které spolu v určitém kontextu úzce souvisí. Stejně tomu tak je i ve volejbale. Tabu překročení dělicí čáry je v profesionálním volejbale přijímáno jiným způsobem než v amatérském. V podstatě záleží v profesionálním prostředí víc na pravidlech samotných než na nepsaných společenských dohodách.

„Sportovními sociology rozšířeným závěrem je, že pokud je zjištěn zřejmý účinek zespolečenštění, je to vlastně důsledek výběrového procesu, který přitahuje a udržuje děti a mladistvé u sportu, který již dělají, u jehož hodnot se cítí komfortně, a behaviorální rysy, které skrývají požadavky a vedou k úspěchu ve sportu. Ti, kteří tyto požadované vlastnosti nemají, buďto nemají o sport zájem, nebo sport opouští dobrovolně či nedobrovolně (jsou vyhozeni trenérem)“ (Stevenson 1975 in Frey, Eitzen 1991: 506). Z toho vyplývá, že dodržování sportovních tabu se učíme od útlého věku a můžou být rozhodujícím faktorem, zda budeme sport vykonávat či nikoliv.

Jak vyplývá knihy H. Krafta, tabu je identitu určující a neustále se vyvíjející dohoda mezi členy určité společnosti (Kraft 2006). Volejbal je jen jedním z příkladů, na který lze jeho koncept aplikovat.

---

²⁰ Příklad, který zde H. Kraft uvádí, pojednává o tabuizaci analyzování odsunu sudetských Němců, jelikož analýza sloužila k posílení Spolkové republiky Německo a radikálních představ.

5 Závěr

Co tedy symbolizuje volejbal pro hráče? Symbolizuje celé spektrum věcí, vztahů počitků a pocitů. Přesto společnými prvky,²¹ je přátelská společnost, soutěživost a férovost. Pro mě a pro mnohé další volejbal symbolizuje způsob života.

Proč dochází k přechodu profesionálních volejbalistů do amatérských lig? Jedním z důvodů tohoto jevu jsou například fyzické problémy, ke kterým při volejbale dochází. To ale podle výzkumu není hlavním důvodem přesunu hráčů. Primárním důvodem je příjemná a přátelská komunita amatérských hráčů a navazování vztahů s muži i ženami.

Do jaké míry jsou fyzické predispozice nutným předpokladem pro účast v amatérské lize? Jak jsem zjistil nejen z výpovědí respondentů míra fyzických predispozic se zvyšuje na základě výkonnostních úrovní, do kterých je dnešní amatérský volejbal dělen. Přesto jak jsem zjistil mnozí volejbalisti na nejvyšší amatérské úrovni mají značné zdravotní komplikace. To by mohlo značit, že fyzické predispozice nejsou rozhodujícím faktorem. Výška či váha člověka mohou zprvu limitovat, ale jak vím ze zkušenosti i z výpovědí respondentů, když u volejbalu vydržíš, nikdy už s ním neskončíš.

Na základě zkušeností vím, že antropologická obec si více cení výzkumů zahraničních společností nebo specifických etnik, přesto, že místní, běžné prostředí, prozkoumané není. Oblasti, které se mohou jevit zprvu banálně, často překvapí svou různorodostí a hloubkou. Jak jsme ve výzkumu a filmu zjistili, mnohé záleží na interpretaci diváka či čtenáře. Přesto lze říct, že volejbal je pro určitou skupinu obyvatel stěžejní činností. Jde o oblast, která má co nabídnout jak antropologovi, tak běžnému občanovi a proto doufám, že bude dále rozvíjena po všech stránkách.

---

²¹ Na základě výpovědí

Seznam literatury

Bauman, Z., T. May, J. Ogrocká. 2010. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Besnier, N., S. Brownell, T. F. Carter. 2018. *The Anthropology of Sport: Bodies, Borders, Biopolitics*. University of California Press, Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctv1xxz11>. [13. 6. 2023]

Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum

Bauman. A., Ch. Cameron, Craig, C. L., S. J. Russell, 2004. "Twenty-Year Trends in Physical Activity Among Canadian Adults." *Canadian Journal of Public Health / Revue Canadienne de Sante'e Publique*. 59–63. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41993765>. [13. 6. 2023]

Donnelly, P. 2013. "Sport Participation." *In Sport Policy in Canada*. 177–213. University of Ottawa Press, Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt5hjk9x.8>. [13. 6. 2023]

Frey, J. H., D. S. Eitzen. 1991. "Sport and Society". *Annual Review of Sociology*. 503–522. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2083352>. [13. 6. 2023]

Geertz, C. 2000. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Haník, Z. 2008. *Volejbal: viděno třemi*. Praha: Grada.

Jetmarová, J. 2017. "O Liminalitě, Communitas a Dotecích Absolutna. Fenomenologie Ultra-vytrvalostního Sportu." *Český Lid*. 53–70. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26426238>. [13. 6. 2023]

Kaplan, O. 1999. *Volejbal: technika, pravidla, herní systémy, průpravná cvičení*. Praha: Grada.

Kirby, S. 1999. "Gender Equity in the Canadian Sport Council: The New Voice for the Sport

Community.” In *Feminist Success Stories - Célébrons Nos Réussites Féministes*. University of Ottawa Press, 57–70. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1cn6rqg.9>. [13. 6. 2023]

Kraft, H., P. Sojka. 2006. *Tabu: magie a sociální skutečnost*. Praha: Mladá fronta.

Lévi-Strauss, C., J. Vacek. 2007. *Strukturální antropologie*. Praha. Argo.

Malinowski, B. 1968. *Vědecká Teorie Kultury*. Praha: Krajské kulturně osvětové středisko.

Nichols, B. 2022. *Úvod do dokumentárního filmu*. Jihlava: AMU.

Petráň, T. 2011. *Ecce homo: (esej o vizuální antropologii)*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Richerson, P. J., R. Boyd. 2012. *V genech není všechno, aneb, Jak kultura změnila evoluci člověka*. Praha: Academia.

Rickey, B. 1955. “What Is Amateur Sport?” *The Journal of Educational Sociology*. 249-253
Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2263429>. [13. 6. 2023]

Safai, P. 2013. “Women in Sport Policy.” In *Sport Policy in Canada*. 317–49. University of Ottawa Press. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt5hjk9x.13>. [13. 6. 2023]

Sekot, A. 2014. *Sociologie sportu: aktuální problémy*. Masarykova univerzita: Fakulta sportovních studií.

Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociálních a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.

Solberg, W. U. 2018. “The Crisis over Amateurism.” In *Creating the Big Ten: Courage, Corruption, and Commercialization*. 50–66. University of Illinois Press. Dostupné z: <https://doi.org/10.5406/j.ctt2272796.7>. [13. 6. 2023]

Spears, B. 1984. “A Perspective of the History of Women’s Sport in Ancient Greece”. 32–47. *Journal of Sport History*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43609020>. [13. 6. 2023]

https://www.cvf.cz/dokumenty/download/05_Pravidla/5-02_Volejbal/pravidla_volejbalu_2021-2024.pdf [11. 6. 2023]

<https://www.avlka.cz/init/pages/home/> [11. 6. 2023]